

WELKOM?

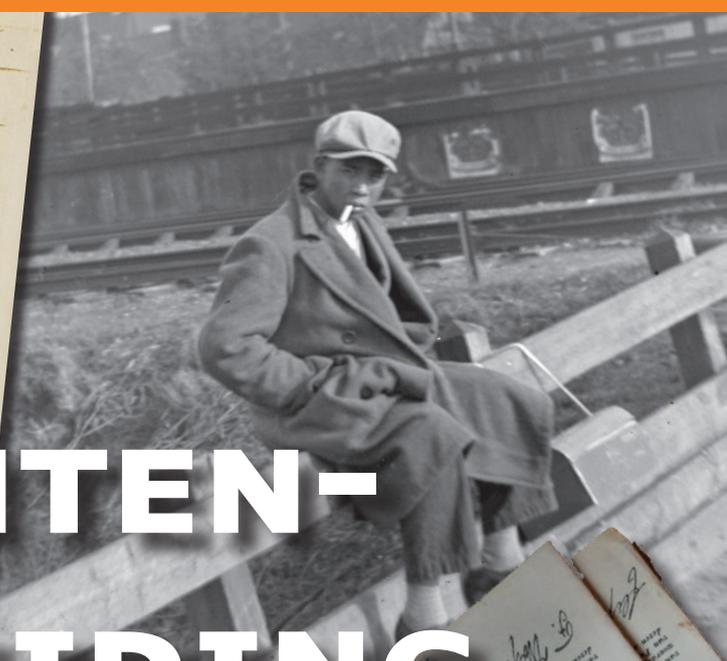

MIGRATIE DOOR DE EEUWEN HEEN

ERFGOED LEIDEN EN OMSTREKEN

DOCENTEN- HANDLEIDING

Handwritten text in Dutch, likely a historical document or letter, mentioning names and locations.

Twee Duitse dienstmeisjes bij pension "Futura" in de Groenhovenstraat, glasnegatief, W.J. Kret, 1924, ELO PV_NG000488

TOELICHTING

Aanleiding

In 2020 was het 400 jaar geleden dat de Pilgrims Amerika bereikten. Omdat een groot deel van deze groep ruim 11 jaar in Leiden heeft gewoond, zijn de sporen van deze mensen ook in Leiden te vinden.

Erfgoed Leiden en Omstreken is hét kennisinstituut als het gaat om de geschiedenis van Leiden en de regio. Onze kennis, onze collecties en de verhalen die hiermee te vertellen zijn, vormen een meerwaarde die Erfgoed Leiden kan bieden bij geschiedenis- en burgerschapsonderwijs.

Migratie

Omdat de Pilgrims zelf niet specifiek relevant zijn voor Nederlandse leerlingen, hebben we besloten deze herdenking als aanleiding te nemen voor een bronnenaanbod over een breder te trekken thema: migratie. Dit onderwerp heeft een sterk actuele kant en is niet alleen te verbinden met geschiedenisonderwijs, maar ook met burgerschapsvorming.

Thema: Welkom?

We hebben deze titel gekozen om leerlingen te laten nadenken over de migranten en hoe ze in Nederland (specifiek Leiden en omgeving) werden ontvangen. Uiteindelijk valt te concluderen, dat elke groep migranten door sommigen wel en door anderen niet gastvrij werd ontvangen.

Subthema's

- Redenen om te vertrekken en redenen om een bepaalde bestemming te kiezen.
- Migratie (van verhuizen naar een andere straat tot vluchten naar een ander werelddeel) betekent je bekende omgeving verlaten en je vestigen in een nieuwe. Denk hierbij aan topografie, economie, maatschappij, taal etc.

VOOR WIE?

Voortgezet onderwijs

Dit bronnenpakket is voor leerlingen uit het voortgezet onderwijs. Voor de bovenbouw van het basisonderwijs is een ander lesproject.

De bronnen zijn geselecteerd en toegankelijk gemaakt met leerlingen van de eerste klassen vmbo in het achterhoofd. Wij zijn ervan overtuigd, dat ook andere niveaus de bronnen kunnen gebruiken. Als docent kun je zelf extra opdrachten ter verdieping of verbreding toevoegen.

Lessen

In deze docentenhandleiding geven we een suggestie voor een voorbereidende les en voor de lesactiviteit met de bronnen. Heb je als docent andere opdrachten ontwikkeld, dan willen wij die graag toevoegen aan ons aanbod. Zo kunnen anderen van jouw materiaal gebruik maken.

Digitaal/ fysiek

Het bronnenmateriaal staat allemaal online. Je kunt de dossiers met bronnen downloaden en uitprinten voor de leerlingen of de leerlingen zelf naar de webpagina verwijzen. Op deze wijze is het mogelijk de lessen te geven, zonder op bezoek te komen bij Erfgoed Leiden.

Wil je de leerlingen met de echte bronnen laten werken, dan is dat ook mogelijk. Neem contact op met ons team educatie via educatie@erfgoed-leiden.nl. Dan maken we een afspraak voor een bezoek.

De kosten voor een bezoek aan Erfgoed Leiden bedragen € 2,50 per leerling.

OVER DE BRONNEN

De dossiers zijn geletterd: A t/m H. We verwachten dat er nog enkele bij gaan komen.

	Wie	Wanneer	Waarom	Welkom	Niet welkom
A	Engelsen	begin 17e eeuw	geloof	sympathie, arbeidskrachten nodig	vreemd, niet willen integreren
B	Fransen	eind 17e eeuw	geloof	sympathie	nemen banen in
C	Duitsers	18e eeuw	werk	arbeidskrachten nodig	andere gewoonten
D	Belgen	1914	oorlog	sympathie	onruststokers, opvang kost geld
E	Duitsers	rond 1920	werk	arbeidskrachten nodig	
F	Chinezen	rond 1930	werk	sympathie	vreemd, wordt op neergekeken
G	Hongaren	1956	politiek	sympathie	vreemd, andere gewoonten
H	Turken	1964	werk	arbeidskrachten nodig	vreemd, andere gewoonten

Opbouw dossier

Elk dossier begint met één of een aantal bronnen. Zo nodig is er een transcriptie of vertaling bij geleverd.

Daarna komt een korte toelichting over de context van de bron.

Het volgende kopje geeft een heel korte omschrijving van de migranten om wie het gaat met een aantal links voor meer informatie.

LESSUGGESTIES

VOORBEREIDENDE LES

met powerpoint (te downloaden via website)

Migratie

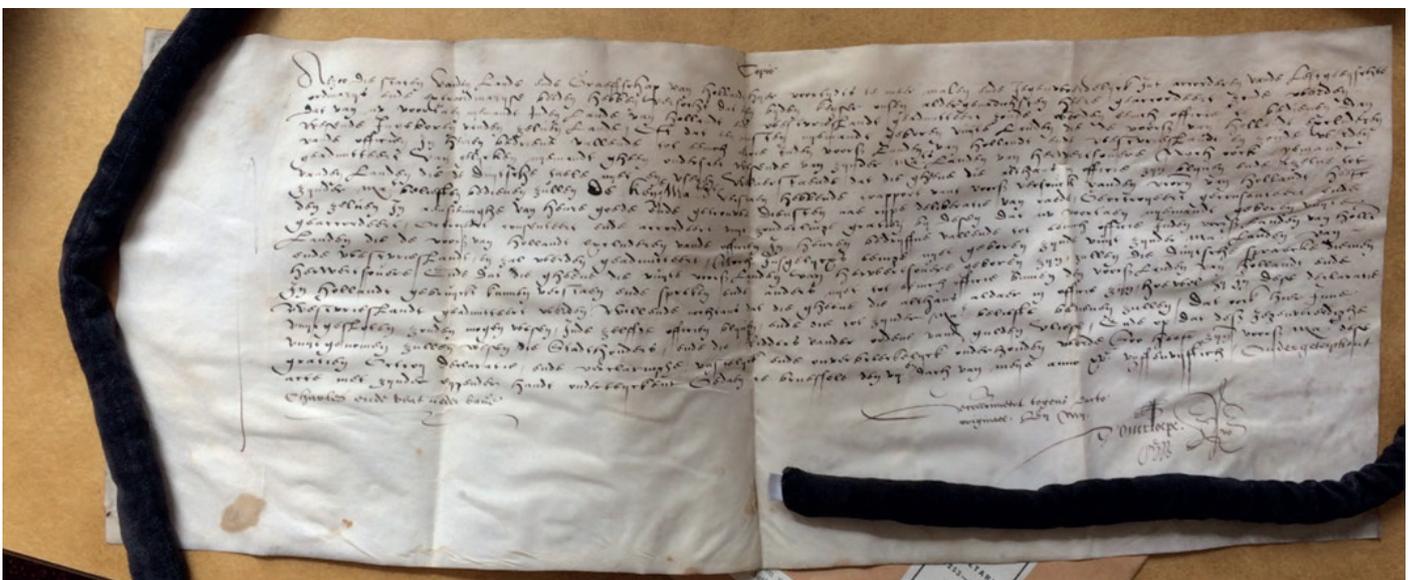
Introduceer thema migratie. Migratie zien we vaak als iets van nu, maar het is iets wat al eeuwen lang speelt. Ook de discussie en problematiek rondom migratie is niet nieuw.

Woordwolk

Maak met de leerlingen een woordwolk rondom het thema migratie. Bespreek de verschillende termen.

- immigratie
- emigratie
- verhuizen
- buitenland
- vluchteling
- asielzoeker
- nieuwkomer
- expat
- vreemdeling
- etc.

Wie heeft een migrant als voorouder? (waarschijnlijk iedereen)

Octrooi van keizer Karel V, dat geen vreemdelingen ambten mogen hebben in Holland, 1555. ELO SAI, inv.nr. 1243.

Bronnen en de waarheid?

Bij deze les maken we gebruik van bronnen uit het archief. Deze bronnen zijn altijd voor iemand gemaakt en door iemand gemaakt. Daarnaast heeft ook iemand besloten dat het bewaard moest worden en een ander heeft het beschreven en in een map of doos gestopt. Er komen dus heel veel mensen aan te pas. Daarom zal je er rekening mee moeten houden dat het niet de waarheid is maar een interpretatie van de waarheid. Door veel bronnen met elkaar te vergelijken, kun je dichtbij het werkelijke verhaal komen.

Geschiedenis lijkt misschien wel een vaststaand iets; je krijgt een boek, moet dat lezen en dan zou je wat moeten weten over een onderwerp. Er zijn verschillende bronnen gebruikt om het boek te schrijven dat jullie gebruiken in de les.

Erfgoed Leiden en Omstreken

Bij Erfgoed Leiden worden heel veel historische bronnen bewaard. Zo veel, dat het niet meer in het gebouw uit eind 19e eeuw past.

Vreemdelling

Wat is een vreemdelling en werd dat altijd zo gezien? Het eerste archiefstuk bij Erfgoed Leiden dat gaat over vreemdelingen is dit.

Wat zijn vreemdelingen? Op 7 mei 1555 werd dit (SAI 1243) document ondertekend door keizer Karel V. Hierin staat dat 'vreemdelingen' de officiële ambten van de Hollanders niet mochten innemen. Wie waren deze vreemdelingen, denken jullie? Waarom wilden de Hollanders dit?

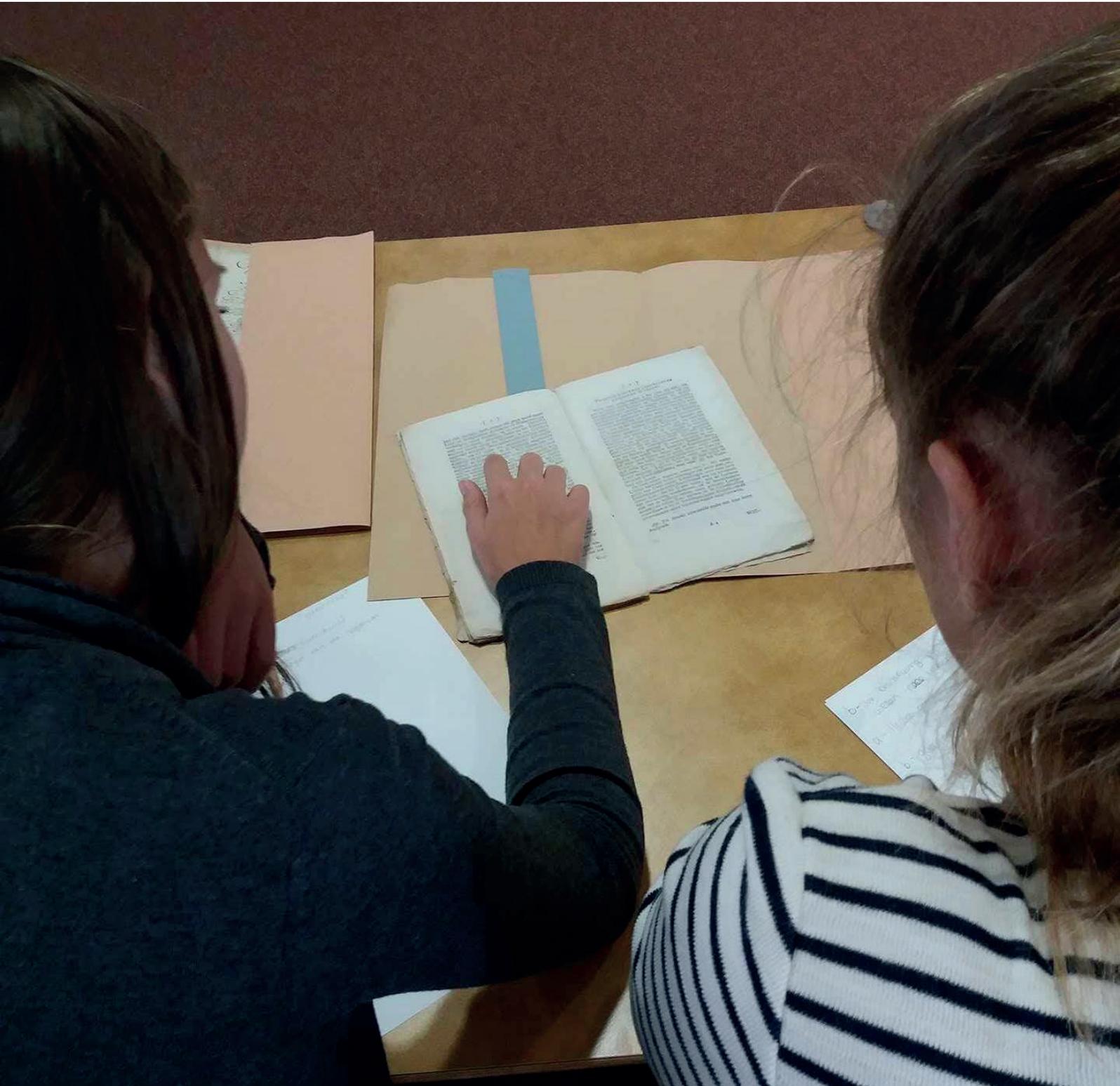
De vreemdelingen worden op twee manieren benoemd: locatie en taal.

nyemandt gheen ondersaet wesende van zijnder ma[jestei]ts landen van herwertsovere

niemand die geen onderdaan is van de landen van de keizer in deze regio (Holland!)

noch oock yemandt vanden landen die de Duytsche taele niet en useren
ook niemand uit de landen die de 'Duitse taal' niet gebruiken

De vreemdelingen waar het over ging, waren alle mensen die niet uit (Zuid- en Noord-)Holland kwamen. Ook in latere tijden werden bijvoorbeeld mensen uit Drenthe en Friesland gezien als vreemdelingen. Hoewel de termen 'vreemdelingen' en 'migranten' in de geschiedenis op verschillende groepen kunnen duiden, gaan we ons in dit project focussen op mensen die vanuit het (huidige) buitenland naar Leiden en het omliggende gebied kwamen.

Middelbare scholieren onderzoeken een originele bron bij Erfgoed Leiden.

BRONNENONDERZOEK

Groepjes

Deel de leerlingen in in 8 groepjes of groepjes van maximaal 4 leerlingen. Geef elk groepje één dossier. Vertel niet over welke migranten of uit welke tijd het is.

Onderzoek

Laat de leerlingen de dossiers bestuderen. Eerst de bronnen zelf. Daarna de informatie over de bronnen en pas na de opdracht de info over de migranten. Houd eventueel de laatste informatie nog even achter.

Geef hun hierbij de volgende vragen (werkblad is achterin als bijlage opgenomen):

- **Waar** kwamen ze vandaan?
- **Wanneer** speelt dit?
- **Waarom** gingen ze daar weg?
- **Wat** was de reden dat ze naar Nederland kwamen?
- **Welkom?** Hoe werden ze ontvangen in Nederland?

Niet alle vragen zijn met enkel de bron te beantwoorden. Soms is de informatie over de bron nodig, vaak ook de informatie over de migranten.

Laat de leerlingen eerst enkel met de bron werken, dan met stap voor stap de extra informatie.

Presentaties

Laat de groepjes hun onderzoeksresultaten aan elkaar presenteren. Zorg ervoor dat ze beginnen met de bron en aan de hand daarvan vertellen over de migranten.

Afsluiting

Migratie is echt van alle tijden. Altijd zijn er mensen geweest, die om de een of ander reden ergens weg wilden of juist ergens naartoe. Migratie kan om negatieve of positieve redenen zijn.

Het ontvangende land staat vaak niet eenduidig tegenover migranten. Het kan zijn dat men sympathie heeft met de reden voor vertrek (oorlog, politiek, klimaat) en blij is met de arbeidskrachten en kennis. Maar anderen kunnen moeite hebben met dezelfde migranten: ze spreken niet dezelfde taal, hebben andere gewoonten of lijken te bedreigen (onrust, werk, woningen).

MEER

Website

Heel veel informatie is te vinden op de (ietwat verouderde) website:
www.vijfeeuwenmigratie.nl

Jonge Spoorzoekers

Deze les is heel mooi uit te breiden met het project 'Jonge Spoorzoekers'. Hierin interviewen de leerlingen een moderne migrant over diens ervaringen bij de aankomst in Nederland.

Het liefst nemen wij het interviewmateriaal op in de collectie van Erfgoed Leiden. Neem hiervoor van te voren contact op met ons via educatie@erfgoedleiden.nl.

<https://vijfeeuwenmigratie.nl/term/Docentenhandleiding%20Jonge%20Spoorzoekers/volledige-tekst>

Bezoek en contact

Dit bronnenpakket is met zorg samengesteld door het team educatie van Erfgoed Leiden. Voor opmerkingen of aanvullingen staan wij altijd open.

Wilt u met de klas de bronnen in het echt raadplegen en een bezoek brengen aan ons archiefdepot? Dat kan! Kosten zijn € 2,50 per leerling. We accepteren de cultuurkaart. Neem voor een bezoek ook contact met ons op.

Erfgoed Leiden en Omstreken
Team educatie
Boisotkade 2A
2311 PZ Leiden

071 516 5355
educatie@erfgoedleiden.nl

WERKBLAD

LETTER DOSSIER

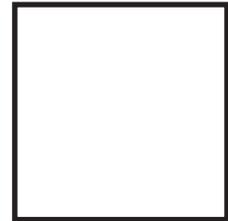
NAMEN

Onderzoek

Vul dit schema in. Vul bij elke stap de informatie aan.

	stap 1 met alleen de bronnen	stap 2 met de info over de bronnen	stap 3 met de info over de migranten
Waar vandaan?			
Wanneer?			
Waarom weg?			
Wat was reden voor Nederland?			
Welkom?			

Chinese pindaverkoper, 1932, glasnegatief, W.J. Kret. ELO PV_GN000993.